

Söödaarvestuse pidamine maheloomakasvatuses

Ell Sellis
Lambakasvatuse konsulent

Teadussiirde pikaajaline programm
põllumajanduse, toidu ja maamajanduse
tegevusvaldkonnas

mes nõuandeteenistus
www.pikk.ee

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Sissejuhatus, tuleme söötmisest kaugemale

Tähele tasub panna, et inimene vajab elu jooksul 50 tonni vett, 2,5 tonni valke ja 14–15 tonni süsivesikuid. Arusaam, et inimene peaks paaniliselt toidule lisaks vett jooma, on väär. Täiskasvanu vajab kg kohta 30 ml vett päevas ning seda saame ka toidust. Näitena võib tuua, et 100 g rukkileivast saame 42 g vett. Vee ekstra juurde joomine on vajalik vaid 55 pluss vanuses, samuti tuleb arvestada, et laps vajab rohkem vett kui täiskasvanu.

Kadri Penjam. Mihkel Zilmer: lõpetage söömise pärast tõmblemine

Postimees

22. juuni 2014, 21:17

Sissejuhatus 2

Zilmer rõhutab, et mitmekülgne toitumine tagab tervise. Tähtis on tasakaalustus: süsivesikud 50–60%, valgud 10–20%, lipiidid 25–30%. Lisaks tasub tähele panna, et võtmesõnad on mõõdukus ja füüsiline liikumine. Paraku ei tea ka 99,9% inimestest, kuidas õige päevane või nädalane toitumine välja peaks nägema

Kadri Penjam. Mihkel Zilmer: lõpetage söömise pärast tõmblemine

Postimees

22. juuni 2014, 21:17

Sissejuhatus 3

Vajalike toitainete loetelu on tegelikult väike: 20 aminohapet, 20 rasvhapet, umbes 20 vitamiini, 25–27 makro-mikromineraali, vett, süsivesikuid, sahharoos, tärklis.

Kadri Penjam. Mihkel Zilmer: lõpetage söömise pärast tõmblemine

Postimees

22. juuni 2014, 21:17

Söömise ja söötmise üle arvestuse pidamine on ühest küljest alati individuaalne ja teisest küljest ei saa olla kunagi liiga täpne.

Söötmise juurde tagasi: miks mahetootja peab söödaarvestust pidama.

- Sest mahelooma sööt peab tulema mahetootmisest
 - See peab olema selge ja tõestatud talle endale (vaatenurgast, et sööta on loomale igas päevas piisavalt)
 - See peab olema selge ja arusaadav kontrollivale ametkonnale,
 - kelle esindajat ettevõtja ei taha näha, kui ta tuleb kontrollima, aga kelle tööd vajab seesama ettevõtja hädasti, kui
 - kujundab oma ettevõtte mainet ja
 - ootab, et konkurents mahetoodete turul oleks kontrollitud ja aus

Inimeste rollidest mahesöödaarvestuses veel

- PTA töötaja: teeb oma tööd – asjalik ja aus töökeskkond on see, mida tema ootab.
- Mahetootjal, eriti väiketootjal, eriti loomakasvataval, (aga ka segatootmistalus, aga ka köögiviljatalus) on päeva igas tunnis tegemist oma pere ja loomade heaolu eest hoolitsemisega, ennastki ei tohiks unustada.
 - Sära silmist ja rõõm südamest ei tohiks seejuures kaduda.
- Mõlemad peaksid meeles pidama, et selle, mis ühe looma (lamba, vasika) karjast välja viimisel söömata jääb, tõstavad kolm karja alles jäänud looma söödarõngast või sõimest välja oma jalgade alla. (See ei pea nii olema, aga seda ei saa välistada.)
 - Söödaarvestus saab alati täpsem olla (nt aminohappelise koostiseni välja), aga mis selle mõte on.

Kogemusest: kohtumine söödaarvestusega

Kõik uus on unustatud vana. Kaasajal ka digitaliseeritud ja integreeritud.

- Ema mure: Lakapeasel pole veel piisavalt heina, ei tea, kas isa saab metsamajandist autot, et Kabatsist rõukudest hein koju tuua.
 - Mõõdikud: pind, millelt sööta varuti; sööda kogus hinnatuna läbi panipaikade; kvaliteet – millal sai niidetud, millal kokku, mis taimed kasvasid karjamaal (soohein, ristik, pargihein)
- Vanaema: lammas sööb läbi oherdiaugu rõugu heina ära. Lehm kaheksa koormat (hobusekoormat). Koormasse läheb kaks rõuku.
- Kolmest ruloonist saab kaks rõuku.
 - Söötmine söödarõngast ei ole kindlasti mitte läbi oherdiaugu söötmine.

Söödaarvestuse pidamise eesmärki ei tohi unustada.

- Söödaarvestuse uus abitabel. Eelistaksin ise „soovituslik vorm maheettevõttes loomade sööda üle arvestuse pidamiseks“
 - See väljendaks paremini asjaolu, et tegemist tabeliga, mille täitmine on söödaarvestuseks piisav.
- Tabelisse tuleb kirjutada loomade arvud.
- Enne tabeli avamist mõtle,
 - mitu looma sul on põhikarjas (paaritasid sügisel)
 - kui suur on karja täiendus (jätsid noorloomi alles möödunud aastal ja veisekasvatusest ka ülemöödunud aastal
 - Ei ole vahet kas jätsid tõuloomaks kasvama või ei õnnestunud müüa, sööta peab olema kõigile (väike vahe ikka on, aga meenutame, et arvestus saab alati täpsem ning ka täpsemast täpsem olla)
 - mitu talle/vasikat sel aastal sündis

Söödaarvestuse kaht peamist eesmärki ei tohi unustada

- Söödaarvestuse tegemiseks ei pea ilmtingimata teadma, millal täpselt ja mitu päeva loom karjamaal oli. Kas lahkus karjast 12. juunil või 16. juunil?
- Mitu päeva loom karjamaal olnud on? Oi, ei mäleta!
- Mõttele rahulikult; Eestis on neli aastaaga, karjamaarohtu sööb loom kevade keskpaigast hilissügiseni (maist oktoobrini). Mitu päeva see saab olla? Või on kauem?
- Märtsis ja detsembris, ka jaanuaris võib loom karjamaal olla, aga kas see on karjamaal olemine ka looma karjamaarohust kõhu täis söötmise mõttes?
 - Nalja teha võib igal aastajal ja arutada isekeskis, kas veebruaris oli lisa sööda andmine vajalik või mitte.

Avame nüüd tabeli ja kanname arvud sisse.

- Kas ikka söödan tallesid/vasikaid kuue kuuni ainult karjamaal? Võib-olla annan lisa sööta?
- Kas mu kana kõnnib nii palju õues ja sööb muru või annan lisa sööta? Kui palju
- Mida nad teevad, et kultuurrohumaadelt maksimaalne saagikus kätte saada?
- Kas mina teen sama? Väetan? Kas teen ühe koristusringi või kolm?
 - Ühe niitmisega ei pruugi saada oma karjamaalt 3 tonni sööta kuivaines hektari kohta ja sel juhul on karjamaade vajadus suurem.
 - Koristuskordade arv ja väetamine suurendavad rohumaa saagikust, maksimaalsed lubatud saagikused tulevad intensiivsest majandamisest.
 - Kulu ei ole muru.

Söötade arvestuse uus tabel PTA kodulehel

- Annab söödarvestajale viited, kui palju võiks olla meie karjamaade saagikus kuivaines aastas ning söötade kuivainesisaldus.
- Kui nende arvudega arvestada ja saadakse tulemuseks, et napilt tuleb välja, siis tuleb kaaluda, kas
 - karjamaade hulga suurendamist,
 - lisasööda ostmist või
 - loomade hulga vähendamist.

Arvestama peab ka põllumajanduskeskkonna kvaliteediga. Liiga kõrge loomade kontsentratsioon muudab sõnniku taimeväetisest ja huumuse suurendajast keskkonnaprobleemiks.

Sagedasemad vead söödarvestuses

- Unustatakse, et maheloomapidamise loomulik osa on see, et taimede kasvuperioodil saab rohusööja loom oma sööda karjamaalt ise.
- Karjamaale loomale suveperioodil haljasmassi ettevedamine ei ole loomade karjatamine mahetootmise nõuete tähenduses.
- Lisaks sellele, et tootjal on karjatatav maa olemas, peab rohusööjatel olema ka ligipääs karjamaarohule.
- Arvestatakse, et karjamaalt saab 8-10 tonni sööta kuivaines hektari kohta, samas, kui karjamaa on väetamata, loomad said koplisse hilja, kui rohi oli vana.
- Ei arvestata söödakadudega.

Sagedasemad vead söödaarvestuses

- Kui loetakse, et näiteid lambaid saab pidada 1-10 looma ühel hektaril, siis tehakse kalkulatsioonid kohe 8-9 lamba kohta, arvestamata oma karjamaa kvaliteeti.
- Ei arvestata rohumaade liigilise koostisega. Kõik taimed ei sobi loomasöödaks, nt lambad ei söö meelsasti tarnasid, jäneskastikut, võib-olla ka naati, rääkimata tulikalistest jt mürgistest taimedest.
- Sama heinaruloon, mis teise taluniku juures kaalub 250 kilo, hinnatakse 600 kilo raskuseks ning vormistatakse söödaarvestuse leht nii, et iga looma kohta kuivainet päevas tuleb piisavalt (aga see on siis ju ainult paberil).

Arvud ja juhendid

- Palju abistavaid arve on Põllumajandus- ja Toiduameti uues söötade arvestuse tabelis
- Lammas vajab päevas keskmiselt sööta kuivaines 1,8-2% oma kehamassist.

Rohkem igale kasvatajale jõukohaseid soovitusi [„Mahepõllumajanduslik lambakasvatus“](#)

- Lihaveise päevane söödavajadus kuivaines on ca 2,5% tema kehamassist.
- Rohkem igale kasvatajale jõukohaseid soovitusi [„Mahepõllumajanduslik lihaveisekasvatus“](#)

Arvud ja juhendid

- Maaülikooli teadlaste arvates võiks Eesti kultuurkarjamaade saagikus mahetootmises olla 3-4 t KA/ha kohta.
- 20-25% karjamaarohust on söödakadu ka parima liigikise sobivuse korral (sõtkutud, roojaga saastunud)

Üks värskem kodumaine uurimus lammaste ja lihaveiste karjatamisest poollooduslikel kooslustel https://www.pikk.ee/wp-content/uploads/2021/04/Lopparuanne_Aaastaringselt_pikk-002.pdf

Arvud ja juhendid

- Lüksilehmade poolt söödud kuivaine kogus moodustab ca 4% tema kehamassist.
- Lüksilehma söödapinna vajadus väga kvaliteetsel kultuurkarjamaal on 0,6 ha vasikal 0,01 ha; mullikal 0,25 ha.

Lõpetuseks

- Söödavajaduse planeerimine nõuab loogikat, head tahet ja tasakaalukust, samas on vajalik ja igaühele jõukohane.
- Kõige selgem tagasiside tuleb läbi looma lihakuse hindede. Kui loom on heas toitumuses ja kokkuostja jääb juurdekasvuga rahule, siis on asi korras. Võib söötmiss plaaniga huvi korral minna täpsemaks, otsest vajadust ei ole.
- Kui kokkuostjad ei ole loomade kvaliteediga rahul ja piimatoodangus on vajakajäämist, siis ei ole abi ka sellest kui teha mitu aastat järjest asju sama moodi valesti.

Lõpetuseks

Kui loomade juurdekasvuga on probleeme, siis on vajalik endale esitada küsimused sellises järjekorras.

- Kas mu rohumaade pind on piisav, st vastab karja söödavajadusele?
- Kas karjamaade rotatsioon toimub piisava sagedusega? (Kas viin õigel ajal uude koplisse?)
- Kas rohuma kvaliteet on piisav?
- Kuidas saab minu rohumaadel kvaliteeti ja saagikust tõsta?
- Kui ei saa, siis milline lisasööt parandab olukorda?
- Milline on talvesööda kvaliteet? Kuidas seda parandada? See viimane võib olla ka esimene küsimus.